

اقتصاد مقاومتی؛ تضمین کننده امنیت اقتصادی کشور

تاریخ دریافت: ۹۴/۹/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۵/۳/۲۸

محمدجمال خلیلیان اشکذری*

چکیده

امنیت اقتصادی یکی از شرایط اساسی رشد و توسعه هر کشور است؛ به طوری که بدون آن سرمایه گذاری و فعالیت اقتصادی شکل نمی گیرد. برای یک فرد نیز امنیت اقتصادی به معنای اطمینان از وجود شرایط مناسبی است که او بتواند نیازهای حیاتی و ضروری خود را به راحتی تهیه کند و نسبت به تأمین آنها نگرانی نداشته باشد. بدیهی است تنها در چنین وضعیتی یک فرد می تواند رفاه نسبی همراه با آرامش داشته باشد.

پرسش اصلی مقاله این است که در شرایط کنونی کشور ایران چگونه می توان به هدف امنیت اقتصادی دست یافت؟ پاسخ آن است که تنها اقتصاد مقاومتی می تواند تأمین کننده امنیت اقتصادی کشور باشد؛ زیرا اقتصاد مقاومتی، درونزا و بروننگر است و با بها دادن و استفاده از نیروها، منابع و استعدادهای داخلی مسیر رشد اقتصادی و پیشرفت جامعه را طی می کند؛ از این رو می تواند امنیت اقتصادی جامعه را در بالاترین سطح تأمین کند.

* دانشیار مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)؛ (m_khalil411@yahoo.com)

در این مقاله رابطه دو مؤلفه یاد شده با توجه به الزامات اقتصاد مقاومتی در بخش‌های دولتی و مردمی تبیین می‌شود. البته تبیین همه الزامات امکان‌پذیر نیست؛ بلکه در مورد آن دسته از الزامات مؤثر بر امنیت اقتصادی، بحث خواهد شد.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، امنیت اقتصادی، تحریم، سرمایه‌گذاری و تضمین.

طبقه بندی JEL: H56, F50, Z12.

۱. مقدمه

پس از انقلاب اسلامی، کشور ایران با تحریم‌های گوناگون و متعددی مواجه بوده که در عرصه نظر و عمل، نظیر نداشته است. از این‌رو اندیشمندان و مسئولان نظام اسلامی، باید با نوآوری و نظریه‌پردازی، آثار زیان‌بار تحریم‌ها را به حداقل برسانند. یکی از راهکارهای این موضوع، نظریه اقتصاد مقاومتی ارائه شده از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی است. در صحنه تجربه و عمل، برای تحقق اقتصاد مقاومتی نیاز به ترویج فرهنگ مقاومت به ویژه فرهنگ اقتصاد مقاومتی در سطح جامعه از سوی نخبگان علمی و دینی است. تحقق این امر نیز مستلزم تدارک زمینه‌های فرهنگی مرتبط و هماهنگ با اقتصاد مقاومتی می‌باشد. از طرف دیگر، ریسک یا خطر احتمالی عاملی مؤثر بر میزان سرمایه‌گذاری و تولید یک کشور می‌باشد و بدیهی است که دولت باید شرایطی فراهم کند که در مسیر رشد و توسعه کشور، ریسک فعالیت‌های اقتصادی به حداقل برسد؛ زیرا سرمایه‌گذار باید از آینده سرمایه‌گذاری مطمئن باشد و احساس کند قوانین روشن، محکم و پایدار برای پاسداری از سرمایه‌اش وجود دارد.

در این راستا دستیابی به یک نظام قانونی و ارزشی برای برقراری امنیت اقتصادی، لازم و ضروری است؛ یعنی همان‌طور که یک کارگر مبتکر و خلاق موقعیت و منزلت اجتماعی دارد، یک سرمایه‌گذار هم باید از حمایت قانونی و موقعیت مناسب اجتماعی برخوردار باشد، در غیر این صورت سرمایه‌گذاری به جهتی سوق داده می‌شود که با فعالیت‌های سالم اقتصادی مغایرت و با مسیر و

مجرای مورد نیاز توسعه تضاد پیدا می‌کند. برای پیش‌بینی رفتارهای اقتصادی و در نتیجه کاهش هزینه‌های دستیابی به عوامل تولید، حرکت‌های اقتصادی باید نظام‌یافته و قانونمند باشند؛ به طوری که درک و پیش‌بینی آنچه اتفاق خواهد افتاد، تا حد زیادی امکان‌پذیر شود.

بنابراین در کنار تدارک سود مادی، باید شرایطی فراهم شود که سرمایه‌گذار از وجهه معنوی هم برخوردار شود؛ در چنین شرایطی است که انسان‌های خلاق، سازنده و متعهد پرورش می‌یابند و فعالیتها در مسیر توسعه و حمایت از تولید ملی متمرکز می‌شود. بنابراین سؤال اصلی مقاله این است که در شرایط کنونی کشور ایران چگونه می‌توان به هدف امنیت اقتصادی رسید؟ پاسخ آن است که تنها اقتصاد مقاومتی می‌تواند امنیت اقتصادی کشور را تأمین کند؛ زیرا درون‌زا بودن یک اقتصاد که از ویژگی‌های بارز اقتصاد مقاومتی است، موجب اتکای بر منابع و نیروهای داخلی کشور می‌شود و این امر اقتصاد جامعه را از نوسانات خارجی و تکانه‌های بیرونی مصون می‌دارد و به آن ثبات و امنیت می‌بخشد.

۲. پیشینه موضوع

اقتصاد مقاومتی را برای نخستین بار رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مطرح و پس از آن نیز در سخنرانی‌های متعدد بعدی، ضرورت‌ها، اهداف و مؤلفه‌های آن را تبیین کردند (بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور، ۱۳۸۹/۶/۱۶). از این‌رو موضوع، جدید است هر چند در سال‌های اخیر کتاب‌ها و مقاله‌هایی در خصوص آن نوشته شده است. ولی موضوع امنیت اقتصادی در کنار امنیت سیاسی، در مباحث اقتصاد متعارف فراوان بررسی شده است. برای نمونه دهقان و عزتی (۱۳۸۷) عوامل و متغیرهای امنیت اقتصادی در

ایران و راه‌های اندازه‌گیری آن را بحث کرده‌اند و جهانیان (۱۳۸۷) نیز این موضوع را از دیدگاه امام علی (ع) بررسی کرده است؛ اما رابطه این دو موضوع و اینکه چگونه اقتصاد مقاومتی امنیت اقتصادی جامعه را تضمین می‌کند، موضوع جدیدی است که در این مقاله بررسی و تبیین می‌شود.

۳. مفاهیم و تعاریف

الف - اقتصاد مقاومتی: آموزه‌های اسلامی بر عزت و استقلال جامعه اسلامی تأکید خاصی دارند و با هرگونه سلطه بیگانگان بر مسلمانان، مخالف هستند.^۱ اسلام، مسلمانان را به کسب اقتدار سیاسی، فرهنگی و اقتصادی فرمان می‌دهد و استفاده از ابزار لازم را برای برتری بر دشمنان، وظیفه مسلمانان می‌داند.^۲ مشخص است که کسب اقتدار، بدون اتخاذ راهبرد مقاومت امکان‌پذیر نمی‌باشد.

مقاومت از ریشه «قوم» و از باب مفاعله است و مفاهیمی مانند قوام، قیام، استقامت، مستقیم و قیمت، هم از این ماده اشتقاق یافته‌اند.^۳ استعمال صفت مقاومتی برای اقتصاد، دلالت بر حالتی از اقتصاد می‌کند که از درون دارای قوام و استحکام باشد و در مواجهه با عوامل تهدیدزای خارجی نیز بتواند قوام و پایداری خود را حفظ کند.

گفتنی است که واژه اقتصاد مقاومتی در ادبیات اقتصادی جهان به کار نرفته است و مباحثی مانند انعطاف‌پذیری^۴، شکنندگی^۵، تاب‌آوری^۶، ریاضت و

۱. وَ لَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا (نساء: ۱۴۱).

۲. وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ ... (انفال: ۶۰).

۳. والقوام، بالكسر: نظام الأمر وعماده وملاكه الذي يقوم به. (الزبيدي، ۲۰۰۸، ص ۵۹۴).

4. resilience Economic.

5. fragility.

6. Resilience.

بازدارندگی اقتصادی^۱ هر چند از جهاتی به اقتصاد مقاومتی نزدیک هستند، اما از جهات متعددی نیز متمایز از آن می‌باشند. برخی اقتصاد مقاومتی و ریاضت اقتصادی را یکی می‌دانند و یا تصور می‌کنند اقتصاد ریاضتی یکی از شاخه‌های اقتصاد مقاومتی است؛ در حالی که این دو اصطلاح کاملاً متفاوت هستند و هیچ ارتباطی با یکدیگر ندارند. در واقع ریاضت اقتصادی به طرّحی گفته می‌شود که دولت‌ها برای کاهش هزینه‌ها و رفع کسری بودجه، برخی خدمات و مزایای عمومی را کاهش یا حذف می‌کنند یا میزان مالیات، وام و کمک‌های خارجی را افزایش می‌دهند.

اما اقتصاد مقاومتی به دنبال آن الگوی اقتصادی است که هم اسلامی باشد و هم بتواند کشور را به جایگاه اقتصادی اول منطقه برساند؛ اقتصادی که برای کشورهای اسلامی الگویی برتر ارائه دهد و چنان کارآمدی داشته باشد که «تمدن بزرگ اسلامی» را احیا کند.

گفتنی است گرچه اقتصاد مقاومتی در حال حاضر راهی اساسی برای مقابله با توطئه و نقشه دشمن در شرایط تحریم و فشارهای اقتصادی است؛ اما در واقع استراتژی بلندمدت نظام جمهوری اسلامی جهت تحقق اقتصاد اسلامی نیز می‌باشد؛ زیرا درون‌زا بودن و اتکای بر منابع و نیروهای داخلی کشور از ویژگی‌های بارز آن است که الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت نیز بدون آن قابل تدوین نیست.

در تعریف اقتصاد مقاومتی می‌توان گفت: «اقتصاد مقاومتی نوعی راهبرد بلندمدت اقتصادی است که درون‌زا و برون‌نگر بوده و در برابر آسیب‌های درونی و بیرونی به اقتصاد، پایداری می‌بخشد و موجب رشد و شکوفایی اقتصادی کشور شده و جامعه اسلامی را به عزّت، اقتدار و استقلال کامل می‌رساند.»

از این‌رو جامعه اسلامی در صورتی دارای اقتصاد مقاومتی است که نخست، در ساخت درونی خودش برخوردار از قوام باشد و دوم، در مقابل تهدیدهای بیرونی نیز قدرت ایستادگی و پایداری داشته باشد. بر این اساس بهترین تعریف را خود مقام معظم رهبری به این صورت بیان فرموده‌اند:

«اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خودشان را داشته باشند؛ یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تضمین‌کننده رشد و شکوفایی یک کشور باشد...» (بیانات در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۱/۵/۱۶).

اقتصاد مقاومتی با اتکای به منابع و نیروهای داخلی، رشد پایدار کشور را تضمین می‌کند و با پیگیری الزامات تحقق آن چون مبارزه با مفاسد اقتصادی، برقراری عدالت در جامعه تسهیل می‌شود و در چنین شرایطی امنیت اقتصادی جامعه ارتقا می‌یابد.

ب- امنیت اقتصادی: امنیت اقتصادی وجود یک وضعیت مطلوب اقتصادی است که در آن با برقراری نظم بین عوامل اساسی، تهیه نیازمندی‌های معیشتی انسان یعنی منابع اولیه تولید، توزیع کار و درآمد اعضای جامعه، به طوری که نیازهای ضروری آنها تأمین شود و آنها از فقدان و یا حتی از احتمال فقدان آنها احساس خطر نکنند و آرامش و آسایش آنها سلب نشود (اخوان کاظمی، ۱۳۸۵، ص ۳۷).

از این‌رو اصل ۳ و ۴۳ قانون اساسی، دولت را موظف به پی‌ریزی اقتصادی صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه، رفع فقر و زدودن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه، مسکن، کار، بهداشت، تعمیم بیمه، تأمین خودکفایی در علوم و فنون و صنعت و کشاورزی کرده است.

در نگرش اسلامی، افزون بر تعاریف مطرح از امنیت اقتصادی، امنیت مزبور به این معنا نیز است که مردم در اموال و بازارشان امنیت داشته باشند؛ این معنا به خوبی از کلام امام علی(ع) در نامه ۵۳ نهج البلاغه استفاده می‌شود، آنجا که در عهدنامه خود به مالک اشتر می‌فرماید(حر عاملی، ۱۴۰۱، ج ۱۷، ص ۴۲۸):

«...وَلْيَكُنَّ الْبَيْعُ بَيْعًا سَمَحًا بِمَوَازِينِ عَدْلٍ وَاسْعَارٍ لَا يُجْحَفُ بِالْفَرِيقَيْنِ مِنَ الْبَائِعِ وَالْمُبْتَاعِ؛ وضعیت بازار اسلامی باید به گونه‌ای باشد که معاملات به آسانی، همراه با موازین عادلانه با نرخ‌هایی که در حق هیچ‌یک از فروشندگان و خریداران اجحاف نشود، انجام گیرد.»

آری با تحقق چنین شرایطی در بازار اسلامی، هم مبادله‌کنندگان در امنیت هستند و هم برای اموال و سرمایه‌های آنها امنیت وجود دارد. گفتنی است امنیت اقتصادی فقط مخصوص سرمایه‌گذار و تولیدکننده نیست؛ بلکه مردم به عنوان مصرف‌کننده نیز باید امنیت اقتصادی داشته باشند. مشخص است که با وجود احتکار و نوسان قیمت‌ها مردم نسبت به آینده اقتصادی خود نگرانی خواهند داشت. این مطلب نیز در مقاله تبیین خواهد شد که ارتقای امنیت اقتصادی جامعه از نتایج تحقق اقتصاد مقاومتی است.

امنیت اقتصادی در دو سطح فرد و جامعه قابل طرح است: برای تحقق امنیت اقتصادی در سطح اول باید وضع معیشتی هر فرد به گونه‌ای باشد که نیازمندی‌های زندگی را به آسانی تهیه کند و نگران تأمین آنها در آینده نیز نباشد و اما در سطح جامعه امنیت اقتصادی به وضعیتی گفته می‌شود که در آن، واحدهای تولیدی بتوانند بدون نگرانی از خطرهای محیطی، برنامه‌ریزی بلندمدت کنند و از سرمایه‌گذاری با اهداف بلندنگر ترس و واهمه‌ای نداشته باشند (شاهین، ۱۳۷۸، ص ۸-۱۱)؛ به عبارت جامع‌تر امنیت اقتصادی عبارت است از «چارچوبی متشکل از نهادهای کارآمد (مالی، قضایی، اداری و

اجتماعی)، قوانین و مقررات شفاف و باثبات و سیاست‌گذاری مناسب دولت که بستر لازم را برای رشد پایدار اقتصادی، توسعه سرمایه‌گذاری و کاهش نگرانی و عدم اطمینان نسبت به آینده تا سطح قابل تحمل برای فعالان اقتصادی فراهم می‌کند (دهقان و عزتی، ۱۳۸۷، ص ۲۵).

با توجه به مباحث پیشین ریسک یا خطر احتمالی بر میزان سرمایه‌گذاری و تولید یک کشور مؤثر می‌باشد و بدیهی است که شرایط باید به گونه‌ای باشد که در مسیر رشد و توسعه، ریسک فعالیت‌های اقتصادی به حداقل برسد. در ادامه این مطلب دنبال می‌شود که با تبیین الزامات اقتصاد مقاومتی اثبات شود که در شرایط کنونی، تحقق اقتصاد مقاومتی می‌تواند امنیت اقتصادی کشور را تأمین کند.

۴. الزامات تحقق اقتصاد مقاومتی

یکی از راه‌های بررسی رابطه بین اقتصاد مقاومتی و امنیت اقتصادی و اثبات این مطلب که راه رسیدن به امنیت اقتصادی در شرایط فعلی کشور تحقق اقتصاد مقاومتی است، توجه به الزامات این اقتصاد می‌باشد. الزامات یادشده را می‌توان در دو بخش دولتی و مردمی طبقه‌بندی کرد:

۴-۱- الزامات بخش دولتی

خلاصه مهم‌ترین این الزامات که هر یک به نوعی تأمین‌کننده امنیت اقتصادی جامعه نیز می‌باشد، عبارت است از:

الف. اتکای بر تولید داخلی و استفاده از تمامی ظرفیت کشور؛ ب. مردم‌محوری (با سیاست‌گذاری، نظارت و هدایت دولت)؛ ج. ثبات قوانین، مقررات و تصمیم‌گیری‌ها؛ د. مبارزه با مفاسد اقتصادی (ر.ک به: بیانات مقام

معظم رهبری در حرم مطهر رضوی، تاریخ ۱/۱/۱۳۹۳؛ هـ پشتیبانی دولت از تولید صنعتی و کشاورزی داخلی؛ و. ثبات در تأمین ارز واحدهای تولیدی؛ ز. توجه و کنترل میزان نقدینگی در اقتصاد (تناسب رشد نقدینگی با تولید داخلی)؛ ح. اجرای برنامه‌های بلندمدت برای کاهش وابستگی به نفت؛ ط. استفاده صحیح و بهینه از وجوه صندوق توسعه ملی؛ ی. به‌روز کردن آمار و اطلاعات اقتصادی کشور.

در ادامه با توجه به موضوع مقاله، موارد اول تا چهارم که در شرایط فعلی کشور اهمیت بیشتری دارند و نقش بیشتری در تأمین امنیت اقتصادی جامعه دارند، تبیین می‌شوند.

الف. اتکای بر تولید داخلی و استفاده از تمامی ظرفیت کشور

رونق تولید داخلی و کاستن از وارداتی که می‌تواند به افول، کاهش رونق و توقف تولید واحدهای داخلی منجر شود، استقلال اقتصادی، قطع وابستگی به خارج و ارتقای تکنولوژی را به دنبال دارد. برای شکوفایی اقتصاد داخلی و رفع نیازهای مردم، به‌طوری‌که وابستگی را به دنبال نداشته باشد، ناچار باید از محصولات داخلی استفاده کرد. اکنون که هدف مقاومت در برابر فشارهای تحمیلی کشورهای سلطه‌گر است، باید با اتکای به خودباوری و ظرفیت موجود، تولید فرآورده‌های کشاورزی و صنعتی را افزایش داد و از ورود کالاهای مشابه جلوگیری کرد تا سطح اشتغال در کشور ارتقا یابد و ارز از کشور خارج نشود.

بنابراین مهم‌ترین و اساسی‌ترین رکن تحقق اقتصاد مقاومتی اتکای بر تولید داخلی و تقویت آن است؛ زیرا رسیدن به رشد و رونق اقتصادی و مقابله با دو مشکل اساسی در اقتصاد ایران و بسیاری از کشورها یعنی بیکاری و تورم تنها در سایه اهتمام به کمیت و کیفیت تولید داخلی امکان‌پذیر است. بدیهی است

رفع این دو مشکل نقش زیادی در تأمین امنیت اقتصادی در هر دو سطح فردی و جمعی دارد.

افزایش کیفیت محصولات داخلی اولین گام برای ایجاد و گسترش بازار برای تولیدکنندگان است و راه رونق کسب‌وکار و تولید، داشتن بازارهای باثبات است نه فقط تزریق نقدینگی در قالب تسهیلات و یا کمک‌های نقدی؛ زیرا این کمک‌ها مانند مُسکن هستند و مشکل را درمان نمی‌کنند. (ایروانی، مصاحبه در سایت khamenei.ir) به هر حال، دولت به عنوان نهاد برنامه‌ریز و ناظر می‌تواند برای تقویت تولید داخلی، به عنوان ستون فقرات اقتصاد مقاومتی و داشتن اقتصادی درون‌زا و برون‌گرا، نقش مهمی داشته باشد. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند:

«تولید داخلی اگر بخواهد رونق پیدا بکند، یقیناً باید، هم به آن کمک تزریق بشود، هم از چیزهایی که مانع رشد آن است جلوگیری بشود، هم برای محصولات، بازار به وجود بیاید، هم واردات محصولات مشابه به یک نحوی کنترل بشود ... گفتیم اقتصاد ما درون‌زا و برون‌گراست؛ ما از درون باید رشد کنیم و بجوشیم و افزایش پیدا کنیم، اما بایستی نگاه به بیرون داشته باشیم؛ بازارهای جهانی متعلق به ماست، باید بتوانیم با همّت خود و با ابتکار خود، در این بازارها حضور پیدا کنیم و این حضور بدون حمایت دولت امکان‌پذیر نیست؛ که البته بخش‌های مختلف دولتی در این زمینه می‌توانند سهم داشته باشند» (بیانات در جمع گروه صنعتی مپنا، ۹۳/۲/۱۰).

ب. مردمی کردن اقتصاد

مردم اصلی‌ترین سرمایه نظام اسلامی هستند. نظام در طول سال‌های گذشته در عرصه‌های سیاسی توانسته است با استفاده از این ظرفیت، بسیاری از مسائل و مشکلات را حل کند؛ اما در عرصه اقتصاد آن‌گونه که باید، از ظرفیت مردم برای

تولید و رشد کشور استفاده نشده است. اکنون دولت در ایران بزرگ‌ترین مالک و سرمایه‌دار ریالی و ارزی است. دولت، میلیون‌ها هکتار زمین، باغ، ملک، مستغلات، مرتع و جنگل در تملک خود دارد و تمامی منابع زیر زمینی مانند نفت، گاز، سنگ آهن، مس و طلا متعلق به آن است. دولت درآمدهای نفتی میلیاردی را دریافت می‌کند و هواپیماها، کشتی‌های باری، نفتکش‌ها، قطار و هزاران کارخانه، سازمان، بنیاد، بنگاه، شرکت و مؤسسه را در مالکیت و تصدی خود دارد. مهم‌تر از همه، دولت دستگاه چاپ اسکناس و یک شبکه بانکی که پس‌اندازهای مردم را جمع می‌کند، در اختیار و کنترل خود دارد.

بنابراین دولت در ایران تنها منبع اصلی هرگونه سرمایه‌گذاری است. از طرف دیگر، بزرگ‌ترین متصدی و کارفرما نیز هست و هر ماه به کارکنان خود حقوق می‌دهد. نان، آب، برق، مدرسه و بهداشت مردم را تأمین می‌کند و تقریباً فعالیتی وجود ندارد که زیر نظر و کنترل دولت نباشد. همه اینها بر دولتی بودن شدید و گسترده اقتصاد ایران با تمامی عیوب و نقص‌هایی که بر مدیریت دولتی وارد است دلالت دارد.

در چنین شرایطی اگر بتوان اقتصاد کشور را بر پایه مشارکت حداکثری مردم شکل داد، از حیث مقابله با تهدیدها و اثرپذیری از آنها مقاوم خواهد شد؛ زیرا تمامی مکاتب اقتصادی بر این باورند که رفتار انسان عقلایی است و اغلب اقدامات خود را بر اساس بیشینه کردن سود و مطلوبیت خویش تنظیم می‌کند. در نتیجه تحقق موفق هر برنامه اقتصادی تنها با همراهی مردم امکان‌پذیر است؛ زیرا با هماهنگی و همکاری آنها کارها سریع‌تر، آسان‌تر و با هزینه کمتری انجام می‌شود. مقام معظم رهبری در دیدار با هیأت دولت در این باره می‌فرمایند:

«اقتصاد مقاومتی شرایطی دارد، ارکانی دارد، یکی از بخشهایش همین تکیه به مردم است؛ همین سیاست‌های اصل ۴۴ با تأکید و اهتمام و دقت و

و سواست هرچه بیشتر باید دنبال شود؛ این جزء کارهای اساسی شماست. در بعضی از موارد، من از خود مسئولین کشور می‌شنوم که بخش خصوصی به خاطر کم‌توانی‌اش جلو نمی‌آید. خوب، باید فکری بکنید برای اینکه به بخش خصوصی توانبخشی بشود؛ حالا از طریق بانک‌هاست، از طریق قوانین لازم و مقررات لازم است؛ از هر طریقی که لازم است، کاری کنید که بخش خصوصی، بخش مردمی، فعال شود» (بیانات در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت، ۹۱/۶/۲).

یکی از عوامل اختلال در امنیت اقتصادی، بزرگ شدن بی‌رویه دولت است. دولت وقتی متورم و بزرگ می‌شود، از جایگاه اصلی‌اش که حفظ امنیت اقتصادی است بیرون می‌رود و به یک تاجر و کارگزار اقتصادی تبدیل می‌شود و همه فعالیت‌های اقتصادی را بر عهده می‌گیرد. این وضع، سبب تداخل دولت با کارگزاری اقتصادی که وظیفه‌اش نیست می‌شود. شرایط ذکر شده با فشارهای اقتصادی داخلی و خارجی و محدودیت منابع شدت می‌گیرد و به دلیل افزایش نامعقول بخش کارگزاری دولت، در امنیت اقتصادی اختلال به وجود می‌آید و این امر به تشدید رکود اقتصادی می‌انجامد.

گفتنی است که در اینجا کارگزاری دولت به معنای عامل اقتصادی بودن آن است و نه واسطه بودن دولت. کمال مطلوب آن است که دولت بر جایگاه واقعی خود بنشیند، برقراری و حفظ امنیت اقتصادی را بر عهده گیرد و کارگزاری اقتصادی را به ملت واگذار کند. به جرأت می‌توان گفت که کوچک کردن دولت بدون کسر ابعاد نظارتی آن، اصلی‌ترین راه دستیابی به امنیت اقتصادی است؛ زیرا در چنین شرایطی دولت به وظایف اساسی و مهم خود که یکی از آنها مبارزه با مفاسد اقتصادی است بهتر رسیدگی می‌کند و بر اجرای برابر قانون نسبت به همه افراد جامعه مراقبت می‌نماید.

ج - ثبات قوانین و مقررات

سرمایه‌گذار باید اطمینان حاصل کند که قوانین و قواعدی برای حراست از سرمایه‌های او وجود دارد و مسئولان اقتصادی کشور نیز با تمام امکانات، سعی در اجرای آنها دارند. با این نگرش، وجود قانون یکی از ضرورت‌های برقراری امنیت اقتصادی و یکی از پایه‌ها و ستون‌های اصلی آن است؛ زیرا در روابط اقتصادی تا قانون مشخص و روشنی وجود نداشته باشد، امنیت اقتصادی وجود خارجی نخواهد داشت. قانون باید ویژگی‌هایی داشته باشد تا بتواند استمرار امنیت اقتصادی را تضمین کند.

از جمله ویژگی‌های یاد شده، هویت پایدار قانون است؛ یعنی اینکه مفاد قانون مرتبط با امنیت اقتصادی، هر لحظه و هر روز عوض نشود و حالت پایدار داشته باشد. دیگر اینکه اصول روابط اقتصادی در قوانین مصوب باید روشن و مشخص باشد و بخشنامه‌هایی که درباره آن صادر می‌شود، تکلیف همه مرتبطان با آن را به طور قطعی روشن کند و در عین حال، جای تخلف از مفاد آن را برای فرد باقی نگذارد. تجدید نظرهای مقطعی در قوانین، مقررات و بخشنامه‌های دولتی گویای تهیه و تدوین عجولانه آنهاست.

روشن بودن چشم‌انداز اقتصادی کشور برای فعالان این عرصه یک نقطه کلیدی در ایجاد آرامش، ثبات و امنیت اقتصادی است. اینکه فعالان اطمینان پیدا کنند که در یک دوره بلندمدت، به عنوان مثال سیاست‌های ارزی، نرخ سود و دسترسی به تسهیلات دچار تغییر شدید نخواهد شد، باعث می‌شود که اقتصاد کشور به آرامش و ثبات برسد و امنیت اقتصادی برای سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان افزایش یابد.

د- مبارزه با مفاسد اقتصادی

مبارزه با مفاسد اقتصادی موجب دلگرمی مردم، افزایش سرمایه‌گذاری، تشویق

سرمایه‌داران سالم و رونق بیشتر اقتصاد می‌شود. برخی ممکن است چنین تصور کنند که مبارزه با مفاسد اقتصادی زمینه سرمایه‌گذاری را از بین می‌برد؛ زیرا ممکن است سرمایه‌گذار احساس ناامنی کند و سرمایه‌گذاری نکند. مقام معظم رهبری در جواب این شبهه می‌فرماید:

«چند سال قبل از اینکه من راجع به فساد اقتصادی به سران سه قوه نامه نوشتم و تأکید کردم، بعضی‌ها ترسیدند، گفتند ممکن است سرمایه‌گذار از این هشدارها پا عقب بکشد. من گفتم قضیه بعکس است؛ سرمایه‌گذار - آن کسی که می‌خواهد از طریق سالمی در کشور فعالیت اقتصادی کند - از اینکه ببیند ما با فساد اقتصادی و با مفسد اقتصادی مبارزه می‌کنیم، خوشحال می‌شود. ما باید بتوانیم این مبارزه درست را در سطح قانونی انجام بدهیم. برنامه‌ها، قوانین و مقررات باید جوری باشد که هم کارگر احساس امنیت کند و خاطر جمع باشد، هم سرمایه‌گذار احساس امنیت کند. (مسئله مواجهه درست با اخلال اقتصادی) یکی از اخلال‌های اقتصادی، مسئله قاچاق است. یکی از اخلال‌های اقتصادی، سوءاستفاده‌های گوناگون از سرمایه‌های ملی است؛ از ذخایر متعلق به مردم در بانک‌های کشور است. کسانی با یک نامی از تسهیلات استفاده می‌کنند، اما در جای دیگری مصرف می‌کنند؛ این خیانت است، این دزدی است. گاهی دزدی از کیسه یک نفر است، گاهی دزدی از کیسه یک ملت است؛ این سنگین تر است. با این اخلال‌ها باید مواجهه بشود» (بیانات در اجتماع کارگران کارخانجات تولیدی داروپخش، ۱۳۹۱/۲/۱۴).

در جای دیگر درباره مبارزه با مفاسد اقتصادی و رابطه آن با امنیت اقتصادی چنین می‌فرماید:

«امروز کشور ما تشنه فعالیت اقتصادی سالم و ایجاد اشتغال برای جوانان و سرمایه‌گذاری مطمئن است و این همه، به فضایی نیازمند است که در آن، سرمایه‌گذار و صنعتگر و عنصر فعال در کشاورزی و مبتکر علمی و

جوینده کار و همه قشرها، از صحت و سلامت ارتباطات حکومتی و امانت و صداقت متصدیان امور مالی و اقتصادی مطمئن بوده و احساس امنیت و آرامش کنند؛ اگر دست مفسدان و سوءاستفاده‌کنندگان از امکانات حکومتی قطع نشود و اگر امتیازطلبان و زیاده‌خواهان پرمدعا و انحصارجو، طرد نشوند، سرمایه‌گذار و تولیدکننده و اشتغال‌طلب، همه احساس ناامنی و نومییدی خواهند کرد و کسانی از آنان به استفاده از راه‌های نامشروع و غیرقانونی تشویق خواهند شد» (فرمان ۸ ماده‌ای مبارزه با مفساد اقتصادی ۸۰/۲/۱۰).

۴-۲- الزامات اقتصاد مقاومتی (بخش مردمی)

الزامات مربوط به این بخش که تضمین‌کننده امنیت اقتصادی جامعه می‌باشد به طور خلاصه عبارت است از:

الف. کار، تولید و تلاش جهادی (حضور جهادگونه در عرصه‌های اقتصادی)؛ ب. اهمیت دادن به تولید داخلی و مصرف آن؛ ج. اتقان در تولید از طریق ارتقای کیفیت؛ د. توجه به تولید کالاهای استراتژیک و اساسی؛ ه. قطع واسطه‌های زائد از اقتصاد؛ و. تحکیم پایه‌های ایمانی و فرهنگی؛ ز. نهادینه‌سازی اخلاق تجارت اسلامی؛ ح. دانش‌محوری (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۹۳/۱/۱)؛ ط. اصلاح الگوی مصرف.

در ادامه با توجه به موضوع مقاله، موارد اول، ششم و مورد آخر که در شرایط فعلی کشور اهمیت بیشتری دارند و نقش بیشتری در تأمین امنیت اقتصادی جامعه دارند، تبیین می‌شوند.

الف. کار، تولید و تلاش جهادی

مقام معظم رهبری در سال‌های اخیر با عناوین مختلف از جمله نام‌گذاری سال‌ها مانند «همت مضاعف، کار مضاعف»؛ «جهاد اقتصادی»؛ «تولید ملی،

حمایت از کار و سرمایه ایرانی» بر نقش اساسی کار، تولید و اشتغال در حل مشکلات و خنثی کردن نقشه‌های دشمنان تأکید کرده‌اند. از دیدگاه قرآن هرگونه دستاورد بشری در گرو کار و تلاش انسان (اعم از کار فیزیکی و فکری) است «وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى» (نجم: ۳۹).

سیره و سنت پیامبر اکرم (ص) نیز بر این بود که اگر جامعه‌ای بخواهد مستقل و قدرتمند به حیات اجتماعی و سیاسی خود ادامه بدهد، ناچار به اشتغال‌زایی و مبارزه با بیکاری و تن‌پروری است و به همین جهت برای رسیدن به این هدف مهم بر اشتغال‌زایی و فعالیت افراد در جامعه تأکید می‌کردند و خود نیز برای ایجاد کار برای جوانان تلاش می‌فرمودند.

پیامبر اکرم (ص) همیشه به پیروان خود توصیه می‌کردند که «كلوا من كَدَّ أَيْدِيكُمْ، مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ، نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِالرَّحْمَةِ، ثُمَّ لَا يُعَذِّبُهُ أَبَدًا؛ از دسترنج خود بخورید و فواید زیادی را برای این کار بیان می‌کردند. از جمله اینکه اگر هر فردی از دسترنج خودش بخورد خداوند متعال با نظر رحمت به او نگاه می‌کند و او را عذاب نمی‌کند» (مجلسی، ۱۳۶۲، ج ۱۰۳، باب ۱).

همچنین پیامبر (ص) تأکید فراوان داشتند که «لَا يَسْتَعْنَأُ أَحَدُكُمْ بِالنَّاسِ وَكَلَّ فِي قَضْمَةِ مَنْ سِوَاكَ؛ کارهای خود را خود انجام دهید و هرگز از دیگران، به اندازه یک چوب مسواک، کمک نخواهید» (دلشاد تهرانی، ۱۳۷۲، ص ۳۴۳).

البته می‌توان توصیه‌ها و دستورهای رسول خدا (ص) را که در حوزه فردی بیان کرده‌اند، به حوزه اجتماع و همچنین جامعه اسلامی نیز تعمیم داد و رمز موفقیت جامعه را در این نکته دانست که جامعه‌ای می‌تواند به موفقیت دست پیدا کند و با ابر قدرت‌های دنیا مبارزه کند که تمامی نیازمندی‌های خود را خودش تهیه کند و حتی به اندازه یک چوب مسواک محتاج دیگران نباشد.

در سیره پیامبر(ص) بسیار دیده شده که افرادی فقیر به خدمت پیامبر می‌رسیدند اما حضرت به جای اینکه به آنها کمکی کند، آنها را به کار و تلاش تشویق می‌کرد. رسول خدا بیکاری و تکدی‌گری را ننگی می‌دانست که در قیامت افراد به آن دچار می‌شوند و به همین جهت برای ایجاد کار و تولید ملی در جامعه دو اقدام مهم انجام دادند: اول اینکه سرمایه اولیه‌ای را تهیه و در اختیار افراد جویای کار قرار دادند تا اینکه صاحب کسب و کار شوند؛ دوم اینکه با افراد جویای کار صحبت و سپس آنها را راهنمایی می‌کردند تا بتوانند شغل مناسب و مورد علاقه خود را پیدا کنند.

نقل است یکی از یاران رسول خدا(ص) دچار فقر و محرومیت شده بود. روزی به پیشنهاد همسرش تصمیم گرفت به خدمت آن حضرت برود و با بیان مشکلی که برایش پیش آمده، از رسول خدا(ص) کمک بخواهد. وی با همین نیت به حضور رسول خدا آمد، اما قبل از اینکه سخنی بگوید، حضرت به او فرمود: «هر کس از ما کمکی بخواهد، ما به او کمک می‌کنیم، ولی اگر خود را بی‌نیاز بداند و دست حاجت پیش مخلوقی دراز نکند، خداوند او را بی‌نیاز می‌کند. او با شنیدن این سخن به خانه برگشت. روز دوم و سوم نیز هنگامی که برای گرفتن کمک از رسول خدا(ص) نزد آن حضرت رفت، همین سخنان را از ایشان شنید. این بار احساس کرد به خودش اعتماد و اطمینان بیشتری دارد.

از این‌رو، به سراغ یکی از دوستانش رفت و تیشه‌ای از او به امانت گرفت. سپس به صحرا رفت و مقداری هیزم جمع کرد و فروخت و شب از دسترنج خود مقداری آذوقه تهیه کرد. روز بعد، دوباره کار خود را از سر گرفت و مدتی نگذشت که از همین راه، صاحب سرمایه و ثروت شد. روزی رسول خدا(ص) او را دید و لبخندی زد و فرمود: «نگفتم هر کس از ما کمکی بخواهد، ما به او کمک می‌کنیم، ولی اگر خود را بی‌نیاز بداند و دست

حاجت پیش مخلوقی دراز نکند، خداوند او را بی نیاز خواهد کرد (مطهری، ۱۳۸۸، ص ۶).

بر اساس سیره پیامبر اعظم (ص)، اولین وظیفه مسئولان در جامعه اسلامی برای مقابله با تحریم‌ها، اهمیت دادن به اشتغال و تولید است. سیره عملی پیامبر (ص) بر این بود که از تمام ظرفیت جامعه به خوبی بهره می‌برد تا یک کار به سرانجام برسد و به همین جهت از افراد مختلف برای نهایی شدن کارها استفاده می‌کرد؛ از ثروت حضرت خدیجه (س) گرفته تا درایت امیرالمؤمنین (ع) و همچنین مشورت با افراد متعهد و متخصص از جمله اقدامات پیامبر در این راستا بوده است.

خلاصه آنکه جامعه‌ای می‌تواند به عزت و سربلندی برسد که نخست، استعدادهای درونی خود را کاملاً بشناسد و دوم، با اعتماد به نفس و توکل به خدای متعال از تمام ظرفیت‌های خود در راستای عملی شدن اقتصاد مقاومتی بهره‌برد و با انجام این امور است که طبق وعده خداوند آثار و برکات تلاش و مقاومت ظاهر خواهد شد. بدیهی است در چنین شرایطی امنیت اقتصادی در سطح فردی و جمعی ارتقاء خواهد یافت؛ زیرا افراد، بی نیاز از دیگران و جامعه اسلامی نیز بی‌نیاز از بیگانگان خواهد بود؛ در این صورت جامعه به هنگام تحریم و فشار اقتصادی مجبور به سازش و زیر پا گذاشتن عزت و استقلال نخواهد بود.

ب - تحکیم پایه‌های ایمانی و فرهنگی^۱

در نظریه‌های نوین رشد و توسعه اقتصادی، نقش اساسی عوامل فرهنگی با عناوینی مانند سرمایه اجتماعی و سرمایه انسانی مورد تأکید قرار گرفته است. مقوله فرهنگ

۱. امام خمینی می‌فرماید: راه اصلاح یک مملکت، فرهنگ آن مملکت است. اصلاح باید از فرهنگ شروع شود. دست استعمار توی فرهنگ ما کارهای بزرگ می‌کند، نمی‌گذارد جوان‌های ما مستقل بار بیایند، نمی‌گذارد در دانشگاه جوان‌های ما درست رشد بکنند... اگر فرهنگ درست بشود یک مملکت اصلاح می‌شود... شما یک فرهنگ مستقل درست کنید (امام خمینی، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۳۹۰).

گستره وسیعی دارد که همه باورها، ارزش‌ها، هنجارها، عادت‌ها، سنت‌ها، آیین‌ها، الگوها، زبان، ادبیات و هنر یک ملت را شامل می‌شود. اما بدون تردید اساسی‌ترین آنها عنصر باورها است. از این رو باور به خدای متعال و ایمان به تحقق وعده‌های الهی و اطاعت از فرمان‌های او مهم‌ترین رکن اقتصاد مقاومتی در یک جامعه اسلامی است. ایمان و انگیزه الهی از طرفی هدف و جهت‌گیری مقاومت را نشان می‌دهد و از طرفی خطوط اصلی نقشه راه را روشن می‌کند و از طرف دیگر نیروی محرک و مقاومت آفرین جامعه برای حرکت به سمت قله‌های پیشرفت است. رسول گرامی اسلام (ص) دعوت خود برای نجات مردم از گرفتاری‌ها و تأمین خوشبختی آنها را فقط با یک جمله آغاز کرد که عبارت بود از «قولوا لا اله الا الله تفلحوا» و قرآن کریم فرمود: «قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَشْئِي وَفُرَادَى (سبا: ۴۶)؛ بگو من فقط به شما یک اندرز می‌دهم که دوتا دوتا و به تنهایی برای خدا به پا خیزید».

قرآن کریم می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفْتَمُوا» (احقاف: ۱۳ و فصلت: ۳۰) این بیان نشان می‌دهد که ایمان به خدای متعال و تحقق وعده‌های او، اولین سنگ زیربنای هر نوع مقاومتی است و تا زمانی که ملت تحقق آرمان‌های خود را در گرو ایجاد رابطه گرم با قدرت‌های غیر الهی ببیند هیچ مقاومتی شکل نخواهد گرفت.

قرآن تأکید می‌کند که هرگاه ایمان در جامعه استقرار یابد و ارکانش استوار شود، برکت‌ها بر انسان فرو می‌بارد و زمین سرچشمه نعمت می‌شود تا آنگاه که وجود انسان از خیر سرشار می‌گردد و جامعه در رفاه و آسایش اقتصادی افزون بر تصور، به سر می‌برد.^۱

۱. «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» اگر مردم شهرها ایمان آورده و به تقوا گراییده بودند قطعاً برکاتی از آسمان و زمین برایشان می‌گشودیم (اعراف: ۹۶).

با افزایش سطح ایمان و تقوا، در جامعه هم انگیزه فعالیت در زمینه‌های مختلف افزایش و از طرف دیگر سطح تخلفات و ناهنجاری‌های اقتصادی و اجتماعی کاهش می‌یابد و با پدید آمدن وضعیت مناسب، امنیت اقتصادی جامعه نیز ارتقاء می‌یابد.

ج - اصلاح الگوی مصرف

مصرف به تولید جهت می‌دهد و این‌دو در کنار هم، جهت سرمایه‌گذاری را مشخص می‌کنند. یکی از مسائل مهم در اقتصاد مقاومتی، مدیریت مصرف است. اسراف و تضييع منابع، یکی از مشکلات مهم و از موانع اساسی رشد و شکوفایی اقتصاد است. در این راستا، نام‌گذاری سالی به نام اصلاح الگوی مصرف و تأکید مداوم رهبری معظم انقلاب بر آن در مناسبت‌های مختلف، از جمله سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، نشان از نقش اساسی اصلاح الگوی مصرف کنونی در مقاوم‌سازی اقتصاد کشور در مقابل مخاطرات داخلی و خارجی است.

بدیهی است با هدر رفت منابع در تولید کالاها و خدمات و یا ریخت و پاش و عدم استفاده بهینه در مصرف آنها انتظار فائق آمدن بر مشکلات حاضر بیهوده خواهد بود. مقام معظم رهبری در زمینه ضرورت اصلاح الگوی مصرف می‌فرماید: «مصرف‌گرایی، جامعه را از پای درمی‌آورد. جامعه‌ای که مصرف آن از تولیدش بیشتر باشد در میدان‌های مختلف شکست خواهد خورد» (بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر، ۱۳۸۱/۹/۱۵).

قرآن کریم یکی از ویژگی‌های امت اسلامی و قوام و پایداری اقتصاد آن را دوری از اسراف و تبذیر در هزینه‌ها می‌داند و می‌فرماید: «وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا» (فرقان: ۶۷). از این‌رو اصلاح الگوی مصرف در آیات و روایات با عناوین متعددی از جمله «انفاق، نفقه، مؤونه، قصد، اعتدال، کفاف، اکل، شرب، اسراف، تبذیر، اتراف، اقتار، قناعت و ... مورد توجه قرار گرفته است» (ر. ک به: سازمان اوقاف و امور خیریه، ۱۳۸۸).

یکی از جلوه‌های مهم اصلاح مصرف کنونی کشور ترجیح مصرف کالاهای داخلی بر کالاهای مشابه خارجی است. مقام معظم رهبری در سال ۹۱ به هنگام دیدار با اعضای هیأت دولت فرمودند: «به مصرف تولیدات داخلی هم اهمیت بدهید. در دستگاه شما، در وزارتخانه شما، اگر کار جدیدی انجام می‌گیرد، اگر چیز جدیدی خریده می‌شود، اگر همین اقلام روزمره‌ای که مورد نیاز وزارتخانه است، تهیه می‌شود، سعی کنید همه‌اش از داخل باشد، اصرار بر این داشته باشید، خود این، یک قلم خیلی بزرگی می‌شود. اصلاً ممنوع کنید و بگویید هیچ کس حق ندارد در این وزارتخانه جنس خارجی مصرف کند» (بیانات در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲).

یکی از سندهای تاریخی بسیار الهام‌بخش، برای وضعیت امروز ما بیانیه‌ای است که جمعی از علمای طراز اول اصفهان در یک قرن پیش در زمینه اهتمام به مصرف کالاهای داخلی و خودداری از مصرف مشابه خارجی آن امضا نموده‌اند (ر. ک به: نجفی، ۱۳۷۱، ص ۸۴-۸۵). پر واضح است که وقتی علمای اصفهان در حدود یک قرن پیش اینگونه موضع گرفته‌اند، امروز و در دوران طلایی حکومت اسلامی و در شرایطی که استقلال و عظمت مسلمانان بیش از پیش مورد توجه و اهمیت است، جامه عمل پوشاندن به فرمایش رهبر معظم انقلاب در راستای اقتصاد مقاومتی، آبادانی کشور، عزت اسلامی و ادای وظیفه دینی خواهد بود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با نبودن امنیت و آرامش خاطر، هیچ فعالیتی به شکل دلخواه به ثمر نمی‌نشیند و آثار و نتایج مثبت به بار نمی‌آورد. برقراری و حفظ امنیت اقتصادی نیز بی‌شک به زمینه‌ها و ابزارهایی نیاز دارد که فراهم آوردن آنها جزء اولویت‌های مجموعه

نظام، از دولت گرفته تا قوه مقننه و قضائیه است. واقعیت آن است که بی‌توجهی به مسائل محوری توسعه مثل امنیت اقتصادی، موانع زیادی در مسیر پیشرفت اقتصادی کشور ایجاد خواهد کرد.

مسئله ریسک‌پذیری، موضوعی روشن و ملموس است و همان‌طور که اشاره شد با تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی که هشت مورد از آنها در این مقاله تبیین شد، می‌تواند به حداقل برسد؛ زیرا سرمایه‌گذار باید از عاقبت کار و فعالیتش مطمئن باشد و احساس کند قوانین روشن، محکم و پایدار و همین‌طور شرایط مناسب دیگر برای حراست از سرمایه‌اش وجود دارد؛ در غیر این صورت سرمایه‌گذاری به جیتی سوق داده می‌شود که با فعالیت‌های سالم اقتصادی مغایرت خواهد داشت و با مسیر و مجرای مورد نیاز توسعه و پیشرفت کشور در تضاد قرار خواهد گرفت.

در بخش مربوط به الزامات اقتصاد مقاومتی که بر عهده دولت است، اتکای بر تولید داخلی و استفاده از همه ظرفیت‌های کشور، مردمی کردن اقتصاد، برقراری عدالت در توزیع امکانات و مواهب، ثبات قوانین و مقررات مطرح شده و چگونگی ارتقای امنیت اقتصادی کشور با این عوامل تبیین شده است و در بخش مربوط به الزامات اقتصاد مقاومتی که بر عهده مردم است، کار، تولید و تلاش جهادی، تحکیم پایه‌های ایمانی و فرهنگی، مبارزه با مفاسد اقتصادی و اصلاح الگوی مصرف مطرح شده و چگونگی ارتقای امنیت اقتصادی کشور با انجام این فعالیت‌ها توضیح داده شده است.

نتیجه آنکه برای قابل پیش‌بینی کردن رفتارهای اقتصادی و در نتیجه کاهش هزینه‌های دستیابی به عوامل تولید، حرکت‌های اقتصادی باید نظام‌یافته و قانونمند باشند تا جایی که درک و پیش‌بینی آنچه اتفاق خواهد افتاد، امکان‌پذیر شود. در چنین شرایطی انسان‌های خلاق، سازنده و صاحب

شان و منزلت اجتماعی پرورش می‌یابند و با وجود امنیت اقتصادی همه جانبه، فعالیتهای افراد جامعه بر پیمودن مسیر توسعه و حمایت از تولید ملی کشور متمرکز می‌شود.

منابع

* قرآن کریم

۱. الزبیدی، محمد بن محمد بن عبدالرزاق المرتضی (۲۰۰۸م)، **تاج العروس من جواهر القاموس**، ج ۱۷، کویت: طبعه الکویت.
۲. آمدی التمیمی، عبدالواحد (۱۴۰۷ق)، **غرد الحکم ودرر الکلم**، بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، حکمت ۸۶۳ و ۱۴۷۸۹.
۳. اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۸۵)، **امنیت در نظام سیاسی اسلام**، تهران: کانون اندیشه جوان.
۴. الهندی، حسام‌الدین (۱۴۰۹ق)، **کنز العمال**، ج ۶، بیروت: مؤسسه الرساله.
۵. ایروانی، محمدجواد (بی تا)، **مصاحبه وزیر اقتصاد دوران دفاع مقدس و عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام**، سایت khamenei.ir.
۶. حرّ عاملی، محمد بن الحسن (۱۴۰۱ق)، **وسائل الشیعه**، ج ۸، ج ۱۷، تهران: مکتبه الاسلامیه.
۷. خامنه‌ای، سیدعلی، **بیانات ایشان در دیدار با: جمعی از کارآفرینان سراسر کشور**، ۱۳۸۹/۶/۱۶؛ دانشجویان، ۱۳۹۱/۵/۱۶؛ گروه صنعتی مینا، ۱۳۹۳/۲/۱۰؛ رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲؛ زائران حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۳/۱/۱؛ کارگران کارخانجات تولیدی داروپخش، ۱۳۹۱/۲/۱۴؛ در خطبه‌های نماز عید فطر، ۱۳۸۱/۹/۱۵.
۸. دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۷۲)، **سیره نبوی**، ج ۱، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.
۹. دهقان، محمدعلی و مرتضی عزتی (۱۳۸۷)، **امنیت اقتصادی در ایران**، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۱۰. سازمان اوقاف و امور خیریه (۱۳۸۸)، حرکت به سوی اصلاح الگوی مصرف در آیات و روایات، تهران: انتشارات سازمان اوقاف و امور خیریه.
۱۱. شاهین، آرش (۱۳۷۸)، «امنیت اقتصادی: زمینه‌ای برای حمایت از تولید ملی»، مجله فرهنگ و تعاون، ش ۱۴.
۱۲. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۱۳. مجلسی، محمدباقر (۱۳۶۲)، بحارالانوار، ج ۱۰۳، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۱۴. مطهری، مرتضی (۱۳۸۸)، داستان راستان، ج ۱، تهران: انتشارات صدرا.
۱۵. خمینی، روح‌الله (۱۳۶۹)، ج ۱، صحیفه نور، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
۱۶. نجفی، موسی (۱۳۷۱)، حکم نافذ آقا نجفی: عرفان، مرجعیت و سیاست و فتاوائی از تحریم سیاست غرب در ایران، [بی‌نا].